TAYINSUUNI DANGMANI HGAIJA DA QINSANGNIINI NANTARI

Limusishiden (Qinhai Deedi Surighuali Dighasan Smankang)*

GAQANNIINI DOGLA

Tayinsuu (1968 fandi turaja), Mongghul, ghuran bulaini aamana. Ne Dunda Lusni, Kugua Noori Snni, Huzhuu Mongghul Njeena Dolagu Xanni Jughuari Ayilidigu yiringa. Turaji bosa huhuunga; jina ayilini mula surighualira tawun fan pujiu muxija; mulani sghuudi ghadadi kashida aasi dilaja. Zhinyahua (1950 fandi turaja), Tayinsuuni aamana, gan Tayinsuudi ne hgaija suugahgina sanglidi ghuja. Ne pujiura Tayinsuuni kuduguniini guleji, hgaija suuganiini, darang Tayinsuuni aamani aagu lama lasani jiuriwa. Ne 2020 fanni Ghoori Sarani 29di bu Tayinsuuni kuduni xji ganla tangxalaji, ne pujiuni jiuri burawa.

SOG WUYE

Mongghul nine kun nantari, aagu lama, Mongghul hgaija suuga, Mongghul loriji

MUXIGU UGO

Nengi pujiura, Mongghul yirihgi dangma baidirana juujinhgini jiuriwa. Tayinsuu (1968 fandi turaja), Mongghulwa, ghuran bulaini aamana, ne Dunda Lusni, Kugua Noori Snni, Huzhuu Mongghul Njeena Dolagu Xanni Jughuari Ayilidigu kunna. Turaji bosa huhuunga; jina ayilini mula surighualira tawun fan pujiu muxija; mula sghuudi ghadadi kashida aasi dilaja. Zhinyahua (1950 fandi turaja), Tayinsuuni aamana. Gan Tayinsuudi ne hgaija suugahgina sanglidi ghuja. Ne piura Tayinsuuni kuduguniini guleji, hgaijaniini jiuriwa. Tayinsuuni aamani aagu lama lasani ye jiuriwa. Ne 2020 fanni Ghoori Sarani 29di, bu Tayinsuuni kuduni xji, ganla tangxala ne pujiuni jiuri buraghawa.

Pujiura Tayinsuu da Zhinyahuani awusan srinhginiini gharighawa. Guura darang hgaija, suuga da deelhgini awusan

* Limusishiden. 2023. Tayinsuuni Dangmani Hgaija da qinsangniini Nantari. *Asian Highlands Perspectives* 63:201-218.

srinniini ye gharighawa. Zhinyahua da Tayinsuuni lasan adalniini, Tayinsuu ne Hualun ghajarishdi aamana yerisanni, Zhinyahua jina ghajarishdina amagiji adal lasanni, Tayinsuu jina hgaijana kilesanni, darang Tayinsuuni huhuuniini jiuriwa.

TAYINSUU DA ZHINYAHUANI AWUSAN SRINHGINI

TOG 1. Tayinsuu diidangma hgaija da suugana juuja, jighaniini shan arasila yuuja. Gan alog diudiudii deel musija (Jugui, 2020 fanni Deeran Sarani 27di).

TOG 2. Zhinyahua jinani (Tayinsuu, 2020 fanni Deeran Sarani 20di).

TOG 3. Tayinsuuni dangmani hgaija (Jugui, 2020 fanni Deeran Sarani 27di). (1) xuri, (2) aiya, (3) manog, (4) saimiin hariga, (5) mengu paizi, (6) chi.

TOG 4. Tayinsuuni fulaan xuri hariga (Jugui, 2020 fanni Deeran Sarani 27di).

TOG 5. Tayinsuuni xra xuri hariga (Jugui, 2020 fanni Deeran Sarani 27di).

TOG 6. Tayinsuuni xuri da wajog hariga (Jugui, 2020 fanni Deeran Sarani 27di).

TOG 7. Tayinsuuni xuang koldii suuga (Jugui, 2020 fanni Deeran Sarani 27di). Nige suugara ghoori xuri hariga da ghoori mengu szaribawa. (1) xuri hariga, (2) aiya hariga, (3) manog hariga. Lailasan yiiguala wajog harigawa.

TOG 8 da 9. Tayinsuu huina awusan suuga (Jugui, 2020 fanni Deeran Sarani 27di). Nehgini mengula szasanni puja timuriwa, turagu xuri, aiya puja, suleola szasanna.

TOG 10. Zhinyahuani Zhalang Ghadara warijin muudi gerni (Tayinsuu, 2020 fanni Deeran Sarani 20di).

TOG 11. Zhinyahuani Zhalang Ghadara warijin muudi gerni (Tayinsuu 2020 fanni Deeran Sarani 20di).

Dangmani Mongghul yirihgini juudalini: mengu suuga; diidangmani basira xuri, manog, aiya, wajog, szari mengula wara juujin hgaija; shdasira chuala giisan lama xixi, wajog hariga; darang mengu paizira xuri, manog, aiya, wajog da lama xixi harigahgila szasanhgiwa.

Mongghul ghajarishdi xjunhgi ghada ghaxji yiri danglala yii sza, kuduna sowa aaba aamahgilana handi sosa, yiisge ne hgaija da suuga gharishdini tuarilana. Tayinsuu kuduna sojiigula, ganni gharishdini tuarilaja. Xjunhgini kurigeesza liuhanniini qinsangsani juudali szaji, awuji juughana.

Zhinyahuadi ghuran mengu paizi hgaija yiina. Nigeniini ayilini purghandi fulaxja, Tayinsuudi nigeniini ghuja, nigeniini Tayinsuuni aamani jina hura giija. Fan xangi, Tayinsuuni teragu nijeeri hariga dola bo rjajida gan gualan gua, juun guigula.

TAYINSUUNNI ADAL

Budahgini ayilini mula surighualira tawun fan pujiu muxiwa, dii kudu nanhanghula pujiu muxi shdaji gui, kuduna sowa kashida aasi diladiwa. Kudugu, ghadagu lisigani wariwa, mangda dii nigiiji surisan Qidari pujiuni mashidaxja. Ne kidi fanla, ne wiixinni yanglangi dii jangna jangna Qidari pujiuni sangdi yang nigiiji

suriwa. Ghada jangjiu hula moori gharisa banchai tirigani rjeji gharigha shdanni, moluu anji yiiguni mude shdani. Bu darang Qidarila jina nirana jiuri shdani. Wiixinlaga kunhgini biiki, Qidari pujiuni suridii shdana, pujiuma jiuriji falasa. Wiixin hanaladi yangchu hudu shgewa.

Mulani sghuudi muni aajiu aanee, bu jina, darang guura kun kidila, ghadadi guri dalaji haran-ghoori aasi, ghoori jige, nige mori dilawa. Huina bu beeri dangla, dii ndani liuhan budaghula raiqileji dilawa. Muni aaba kenniha bu yii mudeni, muni aama, muni shdaariwa, kuduna tulighui juugha sosan xjunna.

Muni aamani huidi aabani Huaguarixja (~1913~1993) dodana, gan Rgulang lamalija. Gandi diungi yiina kudu soja. Tinga dii nda kurigeeji gua, kudu soghaja. Ne 1958 fandi, Huaguarixjani Rgulangsa kuduna rghaxja, sowa huina, ne 1978 fandi yang sangdi Rgulangdina lamalala gharixja. Ne jiurani diulana handiladi soja. Huaguarixja muni diuni, Rnqanzhaxi (1971 fandi turaja) dura Rgulang gharixja, lama lighaxja, te fan Rnqanzhaxi niiman nesiwa. Tinga dii bu kudu soja, yiri danglala xji gua. Huina muni diu lola kudu hari rja, kudu sowa beeri awaxja.

Muni aajiu aaneeni Zhanggaga (1914-1986) dodana, ganni harinangni Fulaan Nara Jangjana. Gan ndani aadeedi yiri danglala rgunsa muxi, ne Zanghguadi yiri lija. Muxigu liuhanlana saini guiwa, gan guaiji ndani aadeedi yiri danglala rja, ndirii rangi ghuran bulai turaja. Ndani naghai da beeri ghoorilana, ndani aadeedi saini gua, dii ndani aamadi kileguni, qi kudu aaneeni rje so, yiridi bii xi. Huina dii ayilini shduguhgi kuji gharigha aama da diu ghoorilana nige rmaara daleng soja. Ahangi fanla, dii Aama xni rmaangi pughaja, aaneela handiladi soja, dii huinaha aanee guiraxja.

Aanee da Aama ghoorila caifin wari shdana, gan ghoorila darang Tiiwari gule shdana, Tiiwari pujiunida jiuri shdana.

Bu dolidila Huangzhun da Hualun ghoori ghajarishdingi xja. Bu Kugua Noori Snsa ghada ghari shdaji gua.

Ne 1986 fandi, nda tulighui juughaja, kudu soxja. Jarin fanni huina, nda wariwalangi Fulaan Nara ghajarishdi Diura Ayilidi, Danjanshang (1964-1989) dodanjin tigii nenqangmama tigii Tiiwarigidi beeri danglawa. Danjanshangni aaba aamani guilisanni shdewa, gan jiu ghoori xjundiu da diu nigelana handi adal lana.

Danjanshangni kuduni dii yixida nanhanghula adal lagu log guaha xjundiu da diuhgina dura ndani kudu sola rja. Danjanshang Tiiwari gule shdana, ndani kudu sowa dii Mongghulni yanglanaya gulen gua, jiisi Qidarila gulena.

Danjanshang baini durigi, gansannamawa, durasidi hudu muuninga, wuqidiigisa duri suanni gui wuqina. Gandi fiijiihai nari yiina, saa gharidii gisa, moliiragu kunusizina cakiji shdan gua. Buda ghoorila handiladi jirighun fanla, dii huguxja ne narilanaga.

Gan guilasan te fandi, muni shge bulai, Durijidanzhu (1985 fandi turaja) jirighuhanna; ghuaidari bulai, Durijizhunmaa (1987 fandi turaja) deeranhanna; ghurandari bulai, Durijizhankari (1989 fandi turaja) kiilendi ruguja.

Danjanshang huguangi, dii ganni ghoori xjiudiunida da diu ghuranlani yang Diura kuduna gharixja, ganhgida shgelija, jinana dola shdanaha.

Danjanshang huguangi ghuran fanlaxja, ayilini kungi niraniini Jirasirang (1963 fandi turaja) dodana. Kuduni nenqang yiigula yiri awu shdaji gua, gan nda gandi yiridi ragina. Kunni zhunzhuuwa, dunda surighualingira pujiu muxija. Bu gandi szaghawa, "Nda ghuran bulai yii, qi nehgini jirihga yidiji ndala handi shgedighaguniu?"

Gan liguna gina, dii bu ghuran bulaina dura ganni kuduni adal lala xjiwaya, bulaihgi huinaha ye shgeda kun chinlaxja.

Muni bulaihgi dunda surighualisa muxa ghari, dii yiiguala muxiji gua, kudu kashida aasi dilaja. Te sghuudi Aama ne Hualun ghajarishdi Tiiwari surijiigu, dii muni kuuni Durijidanzhuni, kilewa Janza Xanra tigii jina niisan surighualingira Tiiwari pujiu surila xghaja. Te surighualini niraniini Zhoka Nada dodana. Bu ne surighuali anjiini yiiha tuuxii yii mudeni. Aama jina Tiiwari surijiigula muulasa ne Tiiwari pujiu tusa shgewaga, dii Durijidanzhuni kurigee muxila xghaja.

Ghuran fan muxa ghari, Durijidanzhu tigii malii wuile yeri shdaji gua, gan jiu Haidun Bazarini Piinnan Xanra lisiga warila xja. Tiriisa gan Tiiwari xjungi tannija. Te xjun Raihguang ghajarini Langjagiji tigii ayiligirasa rsanna. Awa ndani kudu ra kuudi beeri dangla soja.

Muni shge xjun, Durijizhunmaa ne Haliqi rogni Shgeayilidi

kurigeediwa, tirii beeri danglaja. Mula xjun, Durijizhankari Gozai tigii ghajarigidi yiri danglala gharixja.

MUNI AAMA, ZHINYAHUA

Aama tijin-shzin nesirana dii lamalaxja. Gan tulighui juugha kuduna soghasan xjunna. Jinani aawu, Rnsan (1943 fandi turaja), aajii, Duguasirang (~1946 - ~2019) ghuranla handiladi soji shgelija. Huina shgelangi, Duguasirangni Naringhuali Qaaghuali Ayilidi yirilija. Aama ghada xni rmaangi pugha, banka ghari ra soxja, naghai huuqin rmaara soja.

Rnqanzhaxi da bugiji, Aamadi ghoori bulai yiina. Aama danbiiqiidi darishiba hudungi shgewa, gan turangni Rdangyan Ayilini badiingini tadasani Tiiwari surija. Gan guadundi tulighui muriguji hguaiqa muxina.

Aama tijin-shzin nesirana, ne Kugua Noori Snni, Hainan ghajarini, Zhahgai Baizang Rgunbaara jalalaxja. Xangi, te ghajarini gan hudungi duralaja, dii gan tirii sowaxja. Gan budahgidi kenmanmadi mudeghaji gui gharixja.

Tirii sowangi, niguudurini te rgunbaaragu shge lamangi Aamani sga kileguni qi aagu lama ladiikija. Aama muulaguni, "Nda liuhan gua, mulasla shgelija. Kun ne hara ghajarishdini adal lasada jiu tigii loggaba," tinga dii gan aagu lama laxja, zanni musaxja. Tirii seerila gergi yera, guura aagu lamangi ghoorila handiladi soja. Niuduri malangha gan darang zanna musi soja.

Niguudurini sojiiha, te rgunbaarasa jisuurasan denhuangi budahgidi rja, kileguni budahgini maliimama te rgunbaara nige ragina. Ne szanbogdi budahgi yiisge mudewa, Aama tirii rua soja. Muni diu da liuhan ghoorila shuufuna kaiga malii tirii rjela xa, Aamani sgaja. Rjesa Aama sghanlawabai zangi musa soja, narilasan kunla yii salidanibai, denhuara jisuurasan kilegula nigiijida salidan gua.

Rnqanzhaxi nigeguadi sghuuxja Aamani, "Qimu rjesa sghanlawa. Qi nigiijida narilaja gua! Qi bulaihgidina yiida mudegha lamalasza! Qi yandini ndahgidi denhua pughaghanii?!"

Dii Aama gan ghoorini digha handi kudu hari rja.

Rgulang Rgunbaa dide lamani rgunbaanga. Mongghul

ghajarishdi aagu lama rgunbaa gua. Aamadi xgu ghajari gua, huaiqana muxiji adal lagu log gua. Ndani kudu kidiuduri sowa, dii ndani diuni kuduni sola gharixja. Jiu ningiji ayilidi nige fan soja.

Huina nige qinjira, Aama kudusa yiuwaxja, kenmanmadi mudeghaji gui. Gan ne Hualun Xan ghajarini Xaqun Rgunbaara kurija. Tirii gan jinadina baghaxi lamadiingi yerija, Aamadi huaiqa surighaja. Aama deel yuu shdannaha gan rgunbaaragu purghanhgidi deel yuuja. Kidi sara dawa, ganni baghaxini ugoni qangla gan ghada tulighuira hugusan kunni ruuni rguaridi rdeghajin ghajarishdi can sola gharixja.

Ne Gansu Snni Xahuu ghajarishdi, Kugua Noori Snni Xunhua, Hualun, Janza, Tunrin, Huangzhun ndiriihang ghuran fan guri, yuudangra soji, manii muxiji can soja.

Hugusan ruuni rguaridi rdeghajin ghajarishdi, gan kadan, mughui, pudog mudog, yiile yansada ayiji gua. Jiu ningiji gan 108 ula tulighuindi rgaigijin ghajarishdi gurina dalaji soji, manii muxiji, can soja. Ahangi duriligu yiuwa yang nige ghada tulighuindi rgaigijin ghajari tada xja, jiu ningiji ghuran fanlija.

Tadadidugu kunhgi Aamani guriiini kurigeeji ghugu, rdegu wuqugu kurigeeji rgu, Aamadi hudu saina. Ganhgi mudena, ghada tulighuidi rgai gijin ghajarishdi, tindiixi kajang guini hugusan kunni yiile, pudog mudog jirihgara Aama huaiqa muxisa, ganni qiini yuuhuada kujiligha shdana. Darang tiriini huaiqa muxisa, ne hugusan kundi kuji gharighaji qighaan moori niiji ghuana. Rguarihgida Aamasa ayin gua, Aama kijeeda lailasan nuasizahgini tehgidi rdeghagu, darang amangiha ne kun ruuni qaxjiji xoeshidaghaji rguarihgidi tijeena.

Jiu ningiji dawaji ra, dii Aama yansada ayin gua, xjonala lawog ghajarishdi sogu duralana.

Nigehuini, hudu haranghua tigii suaningidi, tingereni fuudi aloggi la soja. Aama mula guri muxina jaxjui pugha ghajarishdi soji manii muxiniiha, lurijogdi shge kadangi, ganni muxi roghgu ghada jurirasa ganni rje soja, darang tingereshdiji moorilanna. Sghuu yiisza yang nige kadan Aamani sulighui rogshdini kurija, dii nigiijiha ghurandari kadan Aamani warang rogshdini kurixja. Ghuran kadan Aamani nudule soja. Aama gualanda gua, maniina muxina. Rjesa Aama ghudiligu kamada guaha, kadanhgi Aamani

wiikadija, dii nige nige Aamani tulighui jighadini duuli duwaxja. Aama darang nigiijida ayin gua, gualanda gua, te shdaari maniina muxina.

Kadanhgi ghajarishdi kidiiwa yang Aamani nudule soja. Lurijogdi nige kadanni yang diula puzi ra, Aamani turigua gurulixja. Aama darang maniina muxina, sgaa soja, kadan ganni rdediikiji. Gan muha baina te luasa ghalijiurasan kadanhgidi rdeghadiyagija. Sgaaji rdela ragisada rji gua, sgaa sosada rdela ran gua, kadanhgi ghajarishdi kidiiwa Aamani nudule soja. Ne sghuudi jona wuqiina, tingerera gigeengila rja, kadanhgi puza rja, jona huladiji ghari yiuxja. Aamani rdeji gua.

Darang nigehuini, halangnama tigii yerigini xruudini, Aama ghada tulighuindi ula ghajarishdi rgai gijin tigii ghajarigidi yuudanggira manii muxiji can sojiiha, shgemama tigii ghoori mughui suuraji ganni yuudang ude muxini kurija, mughui ghoorila huaiqa sunisiniigu tigii ghudilin gua. Dii turaji ruaji rji gua. Muulasa gan ruaji ra, Aamani rdedikua giwa, tingiji gua, nigejangla, dii yang suura nige rogshdi gharixja.

Ne ghada tulighuindi rgai gijin ghajarishdi ghuran fan qii suriwa, Aama yang ne Xaqun Rgunbaara hariji ra, hgalaszan tigii raqoggi tura sowa, rgunbaaragu purghanhgidi deel xuuja. Gan lamadii baghaxina tadasani qii surija, ghadagu kunla handilaguni quunna. Durila gan deel xuuna, suanidundi ghada szarisa szu ruguja.

Aama ayilisa ghara xi, dii bu yamada sunishidaji gua, muulasa Aama huguxja giwa.

AAMANI HUALUN XANDI YERILA XWA

Niguudurini bu mangdaji ayilini kungidi rmaa pughaniiha, Smee Ayilini kungi jang ne Xaqun Rgunbaasa jalaji rja, gan muni tada ra kilena, Aamama nda ugo dailaji rja, gan jiu Xaqun Rgunbaara yiikiji. Bu yixi baisangi gharishdigu lisigana hgalaji giiwa, kudugu kundina yiida kile Hualun ghajarishdiji yiudiwa.

Turangni bu Piinnan kuriwa. Bu jiu Xaqun amagiji yiuguni nigiijida yii mudeni, tadadidugu kunhgidi szaghawa, dii banchai tirigangira sodiwa. Tiriga kaikinjin Capukiji tigii ghajarigidi kura

nda boghadiwa. Yang mula tigii banchai tirigangira sowa, madaji sza bu te rgunbaara kurixja.

Yiutan darang murii snburii tigii moorigiri yiuwa ghada tulighuingidi kurija. Shgemama rgunbaanga, haranghuadi kuja kun quuguandaxja. Lamadii kididi szaghawa tehgi Mongghul aagu lamamangi sgawu guigisa nigeda sgaji guigina. Kog gua, Aama durila ghada gharin gua, hana muden gua. Huinaha lamadiingi hurilana quukiji rjeghana, "Teetirii xda aagu lamangi yiina."

Bu rgunbaara jona rua xwa, qanglaji finrinjiini hgarigi dangghudina. Bu dangtijin tiriiji jona yiuji sza, bulanggidini yiringi deel xuuna, gan xjonalawa. Bu ganni niuri qirainiinida yii sga, kuja ulaadiwa, rgunbaa tura kundi ulaanghan guajida. Ulaajin hgarini sunishida, Aamani nige ayighaji ghuja, jona ruansana puzira, ninpusina hura shdaji gui ulaaxja, nda sgangi.

Aama aagu lamalaxjabai, bu ganni ne ghajarishdi xjonala soghagu yii duralani, kudusa yixida hulaghula. Dii bu gandi kileguni kudu hariya. Huina dii ganda dayanglaja, buda ghoorila buragha adasan xuujin lisigani buragha handi kudi hariwa.

Ndani diuni kuduni, ndani kudu ahangi duri sowa, Aama dii sogu duralaja gua, amaxja gisa rog turog, ayilini kun xashipa pughaguni, aagu lamala, zanna musa jiisi kuduna rua soja ga. Mongghul kunni logha lamadii, aagu lamahgi, lamaladigu dii ayilidina soguni puja rgunbaadi sosa ninba. Sogu ghajari yii ra, Aamada langjograxja Hualunsa hari rwaga.

Dii gan Ruachuari Rgunbaa tadagu yuudanggira nige sara can soja. Buragha, gan yang Xaqun Rgunbaara gharixja, tirii yang purghanhgidi deel xuuja.

Ghoori fan dawaxja, Aama yang Xaqun Rgunbaasa yiuwaxja, hariwa rja. Ne Gumangra qinsanggi seerila rdemla soja. Rgulang Rgunbaa tadadidudi, tirii, gan jiisi tawun fan manii muxiji soja.

AAMANI BUDANGHULANI NDIRII SOWANGI LASAN ADAL

Ne 2017ni fandi, ndani Maqangni roggu kudugu muudi gerna dara ghoori sangni yangshihuini ger waridija. Darisan muudi gerni hanala yanglan gua, dalidisada shge nemgi gharighan gua. Ne 2010 fansa huina, kenda ghoori sang yangshihuini ger warina, tinga

darisan muudi gerniini xghagu ghajari gua. Tinga, ne rog jiu deeran jen muudi gerna Aamadi arangla ghuja, jinadina sojin ger puzighala xgiji. Budahgi mulani sghuudi kashida aasi dilasan te Rgulang Rgunbaa tadagu, Zhalang Ghadara puzighadiwa. Narin tigii kun yiusan moorigira mula tirigada yiuwa tirii kuri shdana. Tadagu shge moorirasa Zhalangra yiusa, nige zhuntuudi kuridii shdana.

Mongghul ghajarishdi niuduri malang ghuran deeran aagu lama yiina, ganhgi ne Gansu Snni Xahuuni Larang Rgunbaani aagu lama rgunbaa tindiixiwa. Do 2020 fandi, Aamani tigii nesidii aagu lama dii budanghulani Mongghul ghajarishdi sgaguni guiraxja.

MUNI HGAIJA

Nda tulighui juughasan te suani, Aama nda gan jina juusan juudalihgina nda sanglidi ghuja. Aama hgaijana muni gujira tiighua, huuqin boyin suugana muni qigira juugha kilena, "Qi budahgila handi soguna. Ne juudalihgini qimu ghuya."

Dii bu ghusan juudalihgini jiixiari, yiri awujin xjun kurigeejinrhang, darang luan kun handiladigura juuwa. Lisiga warigu sghuudini juusa kundunghula hguaiwa. Muni guji da qigihgi xjiribu gua, kunisizi gharisa caihuada.

Hgaija suugahgi, Mongghul yirihgini hudu lamanqan jinani dangxiwa. Nehgini diidangmasa Aamani rogshdi chuanki bo rsanna, kidi gusailiwaha ken mudejii? Nehgini dalidijin ghajarisa awugu, menguqihgidi janqighagugiji nige nige huraji boji rsanna.

Bu Aama ghusanni kundun juudalini ghoori fan juuwa dii Wuuzindi xangi mula kunguan, dogu logshdiingi awuwa. Tinga dii bu kundun diidangmani te juudalini, hudu gaqan jiixia yinganrhang pujiiha dii juuji gui. Bu suuganada ralijidiwa, mula kunguan tigii suugangi awuwa. Te huuqin suuga muni qigi laxjini duraji qidawa, qigi nukuani shgedigha, darang yidighana. Huinagu kidi fandini bu yang kidi hgaija suuga awuji juuwa.

Bu amahgii hgaijada juuwa. Kileguni Mongghul yirihgi juudali yii juusa liuhanhgidi saini gua gina, kii niujin nari tuarilana gina. Tinga bu hgaija juunii.

Nda kilesa muni ne diidangmani juudalihgi hudu gaqanna, tinga bu sghangi hura giijii. Dii nigeha, Aama nda ghusanna, bu

hudu hairanlanii. Ne sanba juudali Mongghul Tiiwari yirihgidi hudu hudungi gaqanna. Tigii diidangmani juudalini nansa huina dii guira xguna, szajin gua, juujinda gua. Nankamaha, nehgi ndani diuni yiridini tuarilasa ninba. Nda kudu soghajiigu dii nda tuarilaxja. Muni qigi laxjini rjeda jiu muden bu neni kidingi juuwaha, qigi laxjini duraji qida shgedighaxja.

Bu nansa huina nehgini muni kuu yiridi ghugunii, gan juugu duralasa. Gan juugu yii duralasa, dii jiu kudu bowushdari hura giiguna. Aama nda ghuwa, bu kenmanmandida asighuaji ghuji gui. Nehgini nansa huina, dii muni kuu da kuu yirihgi, muni sunzihgidi chuangsinhgidi ghua bo xguna.

Bu ne nige gusaira sain niizhang rjewa, liiamin muunighula. Kuu yiri gan dogu szari juudalini juugu duralana. Niuduri malang ne diidangmani kudun hgaija da suugani juujin gua, juusa hana muu kileguna. Diidangmani hgaija gujini wiika qirogghula wuurinada gharigha adagu tigii loggi yiina. Muni te huuqin hgaijani yii juuwa haran fanlaxja, muulasa gujida hguaridaszan tigiinga.

Dangmaha kunhgi kijeeni kijeedida shduri snbaina musina, mengu suuga juuna, hgaijana juuna. Ne huuqin mengu suuga yixi kundunghula bu kunguan, mula tigiingi awuwa. Dangmani Mongghul yirihgi ne nem shge juudalini duralana. Niuduri malang juugu duralan gua, muulasa huuqinraxja, musisa huabulai gilidina.

Nenqang kunhgi xra wajogdii hgaija juuna, juusza gujira kiini dangla shdaguna.

MUNI HUHUU

Ne 1967 fandi, sncanduini sghuudi ndani ayilidi sayog hudungi yolajagina. Sncandui ndani foori huina kidi jog mantaja, sayogni jolayakiji. Huijifanni nda turaja, turaji boghasa huhuunga.

Huhuu ndani shdugu kidi gusaira gharisanni sunishidaji gua. Ndani naghani yirini, Qijangkari (1948-2009), snkisanni zanjinnajida, sgilini murii tigii kunga. Gan nda turang sga ayaxja, huhuungi yiigula ghada hanaladi qoraji mudeghaguni, "Ndani Zhinyahua guarijigii dangxingi turaja!" Dii gan nda guguazingi tura huja yikang koldi giixja, luasa hugulighadiyaga.

Ndani qinsangni kun, ayilini kunhgi zangda huhuu bulai sgaja

gua. Ganhgi yiiguala muulasa ne do guarijigiinama dundogga. Nda yikang koldi hgalaji ghuran durila, Aama rjela xja, rjesa ne guguazi qiraidi darang halang wuuri yiina, muulasa bu darang huguji gua. Dii gan nda yerishdina tiiriwa kuguaghaxjaya.

Ne 1971 fandi, huhuuni budanghulani ndirii zhiki shdagu kamada gua. Nesi shgedisa, huhuu caihuada shgeda rja. Aama huanglaxja nda tiiri, ayilini smanba tada xja, te smanba mayuu smanda pughaji gui ghoorini handiladi yuu ghuja, ghoori muhani qirainiini shdulijida guiwa. Bu jiu shgedi ulaagu, toxjiniigugija, yixi yidighangi. Huinaha, te yuusan ghajarishdini hiida yitighangi zama rdesa yixi purigee shgeghula. Hiidiwa yitigha jiisindi ulaajagina. Huinaha nige yuusan shdazi ciziraxja, nigiijini sangdi niixja. Ndani qinsangni kun zangda smankangdi duriji rjela xji gua.

Bu beeri danglangi, ndani liuhan ayisangi kilena, "Do qi muka turagunaji, tura boghasza jiu qini tigii huhuungiha amahgii?" Dii turaji bogha buliihgira huhuu dii nigeda gharishji gua.

Bu baisi sojin kungi yii, nda darang xniidi luannii. Muni muxigu liuhan kilena, "Do bii xnii. Qini huhuu yang parilasza amahgii?" Bu kileguni, "Bu amaxja? Bu muden, qi lamanqan kunga, bu muuwa, bu qini kuduni dolaji so shdan, bulii tura shdan, buliihgini dola shdan, lisiga wari shdan. Bu darang yan ciziraja? Qi rjesa bu qimu piila adasa, qi yang zhigha yiringi yerila xji!"

SUUL HURAGU KILE

Ne 2000 fansa huinaxi, kunhgi dogu diidigu szari hgaija duralana. Mongghul ghajarishdi hudu quun kun ne diidangmani xuri, aiya, manog, menguhgila szasan hgaijani juuna. Nine kunni kurigeesa, ghadin rogsa szarini hgaijangi, nige xuang szarini suuga da szarini bughuurigi awu ghuana. Ne xni kun ghoorini, ne ghadin da harinog ghoori rogni kun dighaji Wazari, Wuuzindighan szari dalidijin denra, handiladi awula xjilidina. Dangmani sawaa hurajin kun, Mongghul ayilidi xji juudalini hura ghari xna. Mongghul yirihgi muulasa dangmani ne juudalihgini juujin gua, kenmada dii yii juuguna ga, sangdajinhgidi dalididina.

Tayinsuu darang tehgina sghaingi hura giija. Mongghul yiri jiura ganni tigii hura giisanni darang quuguanna. Ne 2020 fandi, bu

Tayinsuuni sgagu sghuudini gan gujirana xuri, aiya, manog, wajoghgila szasan tigii hgaijangi juu soja, xni szasanga.

Amaga Tayinsuu aagu masizagu diidangmani hgaijana hura giija, darang quwari tigii dogu diini tigiingi juu soja. Gan kilegu ugoni: Bu nesi ghariji xna, ne hara ghajarishdi soji yixi daa adaguna, tinga bu ne dangmani shdaari yiijin nengi hgaijani juunii. Neni juusa jiu bu diidangmani logna mashidan gui gisannii. Dii nigeha juusa rjegundida sghanna. Budahgi Mongghul hanni luuna mashidaji luu liguna. Jiu nenlaga bu darang nehgini juunii. Neni juusa kii dangla shdana, kiini danglasza niuri kii niugu, loshibara qizi gharigu, ne yiiguadi saina. Darang, mindii, juusza gujini ha giidii shdana. Bu nansa muxigu kunna, gujina gharigha giisa xjeeni hanalani muxini.